

Kovács László Attila

A romániai magyar evangélikusok új énekeskönyve

A romániai evangélikusok jelenleg két egyházkerületbe tömörülnek. A két evangélikus egyház szervezetileg egymástól

*Kovács László Attila evangélikus teológiai tanár
(Kolozsvár), orgonaművész.*

teljesen független, önálló egyháznak számít. Az egyik neve: *Romániai Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyház*. Ez gyakorlatilag a szász evangélikusok közössége. A másik hivatalos neve: *Romániai Zsinatpresbiteri Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyház*. Ebbe tartoznak a magyar- és szlovákajkú evangélikus gyülekezetek, valamint a világ egyetlen románajkú evangélikus gyülekezete (Bukarestben – ahol a román gyülekezet mellett önálló szász és magyar evangélikus gyülekezet is létezik), sőt ide tartoznak azok a német evangélikus hívek is, akik Erdély olyan városaiban laknak, ahol a szász evangélikus egyháznak nincs megszervezett gyülekezete és lelkészi hivatala.

A Zsinatpresbiteri Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyház mintegy 30 magyarajkú, 5 szlovákajkú és 1 románajkú gyülekezetben kb. 29 000 lelket fog össze.

Erdélyben a magyar evangélikusság csak a Barcaságban él egy tömbben. A barcasági magyar települések lakossága ugyanis – szász környezetben és részben szász fennhatóság alatt – a reformáció idején megmaradt az evangélikus hiten. Az erdélyi magyarság többsége végül a reformáció kálvini irányát tette magáévá, de Erdély nagyobb városaiban és a Bánságban mindenütt megtaláljuk a felekezeti szempontból is kisebbségben élő magyar evangélikus gyülekezeteket, s ezek közül nem egy vissza tudja vezetni történelmét és hagyományait a reformáció korára.

Ezek a gyülekezetek a múlt századok során nem szerveződtek önálló egyházkerületté, hanem a szász evangélikus egyház, majd a magyarországi evangélikus egyházkerületek kebelébe tartoztak. A trianoni békeszerződést követően azonban az erdélyi magyarajkú evangélikus gyülekezetek önálló egyházkerületet kényszerültek alakítani.

Akkoriban gyülekezeteink többnyire a Dunántúli Evangélikus Egyházkerület által 1911-ben kiadott *Keresztyén Énekeskönyvet* használták. Saját énekeskönyv kiadásának gondolata 1936 őszén született meg. A szerkesztőbizottság a *Dunántúli Énekeskönyvből* kiválasztott 300 közkedvelt éneket. Ezt aztán egészítette még 50 máshonnan, jórészt a Halleluja c. énekgyűjteményből kiválasztott énekkel. Ezek lettek az ún. „hatszázas” énekeink.

Az ezt követő időben egyházunk istentiszteleti életének arculatát a *Járosi Andor* és *Kiss Béla* evangélikus teológiai tanárok által szorgalmazott liturgiai reformtörekvések határozták meg. Igyekezetük eredménnyel járt, hiszen az 50-es évek elejére egyházkerületünkben már kötelező érvénnyel bevezették

az ún. énekes liturgikus rendet, amelyet gyülekezeteink hamar megtanultak és megszerettek. Ezzel nemcsak az ordinárium ősi liturgikus dallamai honosodtak meg templomainkban, hanem a liturgus recitáló éneke is helyet kapott a vasárnapi és ünnepi istentiszteleti rendben a kollekta-imádság, a *prae-fatio* és az áldás során, valamint a reggeli és esti istentiszteleti rendbe a gregorián zsoltáréneklés is bekerült. Természetesen voltak liturgia-ellenes egyháztagjaink és egyházvezetőink is, akik az új istentiszteleti rend bevezetésében csak azt látták: „olyanok lettünk, mint a katolikusok”. Vészjelzésük azonban nem talált visszhangra híveink között.

1955-ben a Romániai Zsinatpresbiteri Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyház magyarjku gyülekezetei számára megújította énekeskönyvét. Új énekekkel gazdagította azt. Ezeket, valamint a „hatszázas” énekeket a megfelelő tartalmú énekek csoportjába helyezve, az egész énekeskönyvet újraszámozta. Ekkor az énekeskönyv egy imádságos résszel is bővült, s már tartalmazta az időközben bevezetett istentiszteleti rendünket is. Ez az énekeskönyv azonban az előbbi, 1936-os kiadványhoz hasonlóan énekeinknek csupán a szövegét rögzítette, kottakép nélkül.

Énekeskönyvünk 1969-es kiadása további bővülésről tanúskodik: helyet kapott benne Luther Márton Kis Kátéja, amely keresztyén hitünk legfőbb igazságait tartalmazza, s amely a konfirmációi oktatás alapanyagát képezi.

A fenti énekeskönyvek több kiadást mértek, de csak korlátozott példányszámban.

Az utóbbi években gyülekezeteink és lelkészeink többször kifejezésre juttatták énekeskönyv iránti igényüket. Néhai D. Szedressy Pál püspök megbízásából kezdtem foglalkozni az énekeskönyv újbóli kiadásának kérdéseivel, és arra a meggyőződésre jutottam, hogy egyházunknak új énekeskönyvet kell kiadnia. A 89-es változások következtében ugyanis elérkezett kicsiny egyházunk életében az a pillanat, amikor végre cenzúramentesen és igényeinknek megfelelő példányszámban nyomtathatnánk ki énekeskönyvünket.

Énekeskönyvünk legnagyobb hiányossága az volt, hogy nem rögzítette dallamkincsünket. Ez tág teret engedett az önkényeskedésnek, ugyanakkor mai iskolarendszerünk egyre kevésbé kíván a könyv nélküli tanulásra építeni. A ma felnövő nemzedékek tehát kottakép nélkül képtelenek lesznek úgy elsajátítani énekeinket, hogy azt majd híven továbbadhassák.

Miközben új egyházzenei stílusok bontakoztak ki világszerte, tovább erősödött az érdeklődés a régi századok zenéje iránt. Az elmúlt évtizedekben pedig az egyházak világszerte visszatértek az eredeti dallamokhoz és a ritmikus énekléshez.

A testvérelekezetekkel való közösség keresése és kiépítése napjainkban egyre sürgetőbb. Ezért be kell építenünk énekeskönyvünkbe mindenekelett a magyarországi evangélikusság énekeit és a világ evangélikus énekkincsének legjelentősebb értékeit, valamint református, római katolikus és más hittestvéreink énekanyagát is. Az egyetemes evangélikussághoz és a magyarsághoz tartozásunknak énekeskönyvünkben is tükröződnie kell.

1982-ben egy átfogó, nagyon gondos és alapos munka eredményeként megjelent a Magyarországi Evangélikus Egyház új énekeskönyve, amely szintén az 1911-es Dunántúli Énekeskönyvből nőtt ki. Ez az énekeskönyv, véleményem szerint, a fenti szempontok érvényrejuttatásával magában foglalja azt az új anyagot, amelynek feltétlenül helyet kell kapnia a romániai magyar-ajkú evangélikus gyülekezetek énekeskönyvében is.

1990 őszére elkészült új énekeskönyvünk szerkezetére vonatkozó javaslatom, amely részletesen tartalmazta az elvi szempontokat, valamint azon énekek jegyzékét, amelyeket jó volna kihagyni énekeskönyvünkéből, és természetesen magába foglalta az általam kiválogatott új énekeket is. Ezt a javaslatot végül minden lelkészi hivatalunk megkapta és véleményezte. Egyházkerületünk teológiai bizottsága 1992 decemberében az idő szorításában viszont elvetette egy teljesen új énekeskönyv kiadásának gondolatát, elvetette a Magyarországi Evangélikus Egyház új énekeskönyve átvételének gondolatát is, és elhatározta:

– új énekeskönyvünknek kihagyás és változtatás nélkül tartalmaznia kell eddig érvényben lévő énekeskönyvünk teljes énekanyagát, kiegészítve a megfelelő kottákkal;

– énekeskönyvünket bővítjük egy számunkra új énekeket tartalmazó részszel, amelyet később esetleg külön mellékletben is kiadhatunk;

– kiegészítjük és „csereénekekkel” gazdagítjuk az istentiszteleti rendeket is, amelyeket szintén kottával ellátva közlünk;

– helyet adunk az Apostoli Hitvallás és a Miatyánk egységes (ökumenikus) magyar szövegének;

– ezekhez még az eddigi imádságos rész csatlakozik, szintén változtatás nélkül(!);

– az új énekeskönyv szerkesztésével a Teológiai Bizottság az alulírottat bízta meg, s ezt a megbízatást az Egyetemes Kerületi Közgyűlés is megerősítette.

Örülök annak, hogy ezt a munkát elvégezhettem.

Helyszűke miatt kottát csak a saját dallamú énekek esetében közölhetünk. A meglévő 438 ének mellé 214 új ének kerül. Ezek között szerepelnek a gregorián zsoltártónusok, a legismertebb genfi zsoltárok, az énekeskönyvünkéből eddig kimaradt Luther-énekek, magyar reformátori, illetve 17–18. századi magyar eredetű énekek, helyet kapott a magyarországi Evangélikus Énekeskönyvben megjelent új, 20. századi, többnyire magyar szerzőktől eredő énekek jelentős része, és néhány, kimondottan e megjelenő új énekeskönyv részére készült, erdélyi szerzőktől származó ének. Legnagyobb sajnálatomra az utóbbi kategóriába sorolható énekek száma igen kicsire korlátozódott! Továbbá az istentiszteleti rendek fejezetét is gazdagítjuk: a vasárnapi és ünnepi istentisztelet hagyományos ordinárium-dallamai mellé felvettük Csorba István dallamait és alulírott dallamait is. Passió-rendet közlünk mind a négy

evangélista szövege alapján, más-más énekrenddel, valamint karácsonyesti rendet is sok-sok karácsonyi ének bevonásával.

Énekeskönyvünkkel együtt, reméljük, a hozzá tartozó korálkönyv is elkészül.

Közismert énekeinknek többféle dallamváltozata is használatban volt illetve van. Azon igyekeztünk, hogy énekeink az eredeti dallamhoz közelebb álló, ritmikus formában kapjanak helyet énekeskönyvünkben. A lejegyzés tekintetében igyekeztünk a Magyarországi Evangélikus Egyház új énekeskönyvéhez igazodni, mely szerint a mérőütés értéke: egy negyed. Az új, kiegészítő részbe felvett énekek lejegyzésében minden esetben a magyarországi evangélikus vagy református egyház énekeskönyvéhez igazodtunk. A genfi zsoltárok esetében is – egy-két kivétellel – korszerűsége törekedtünk, tehát az eredeti dallamhoz és ritmushoz ragaszkodtunk, s a nyilvánvaló helyeken a diézis mellett döntöttünk.

Közismert énekeink dallamához, ritmusához vagy szövegéhez végülis nem nyúltunk, mert nem kívánjuk éneklő gyülekezeteinket megbolygatni és erőltetni a megszokottól való eltérést. Sajnos – közgyűlési határozatunk értelmében – giccses énekeink is tovább fognak virulni, mert a nagy többség nem hajlandó ezekről lemondani. Remélem azonban, ha az új énekeket lendületesen, ritmikusán tanítjuk meg gyülekezeteinknek, akkor megérik azok igazi ízét és értékét, s egy következő lépés alkalmával talán könnyebb lesz lemondani a giccses énekekről és áttérni közismert dallamaink esetében is a ritmikus formára.

A birtokunkban lévő biztos himnológiai adatokat megtaláljuk majd énekeink után, illetve az énekeskönyv végén részletesebben, külön jegyzékbe is foglalva, amelyben a neveket nem magyarosítottuk. Az énekkördítokat nem vehettük be a jegyzékbe, mert adataink igen hiányosak voltak. E jegyzék teljessé tétele tehát még újabb himnológiai kutatás feladata lesz.

1993 nyarától új énekeskönyvünk megjelenése csupán nyomdatechnikai kérdés. Remélhető, hogy ez év karácsonyára már kezünkbe vehetjük. Bevezetését egyházunk úgy kívánja megoldani, hogy a könyv megjelenésekor minden templomunkat és imaházunkat kötelező módon megfelelő számú énekeskönyvvel látja el. Így istentiszteleti használata egyszerre az egész kerületben megoldható. Természetesen ugyanakkor megfelelő példányszámban híveink részére bocsátjuk megvásárlás céljára is, elfogadható, jelképes összegért. Számításaink szerint 10 000 példánnyal megoldjuk az új énekeskönyv bevezetésének gondjait.

Hogy kicsinységünk ellenére ide eljuthattunk, elsősorban Istennek kell köszönnünk, de nem szabad megfeledkeznünk azokról a külföldi hittestvéreinkről sem, akik anyagi támogatásukkal segítették egy ilyen költséges könyv kiadását: a Lutheránus Világszövetség (Genf) és a Művelődési és Közoktatási Minisztérium (Budapest) támogatták énekeskönyvünk megjelenését.